

М. Ю. Карацуба

НОВЕ СЛОВО В УКРАЇНСЬКО-ХОРВАТСЬКИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ВЗАЄМИНАХ

Цього року у видавництві «Književni krug» («Літературне коло»), що в м. Спліт (Хорватія), вийшло друком монографічне дослідження «Ukrajinsko-hrvatske književne poredbe» («Українсько-хорватські літературні порівняння») українського науковця Є. Пащенко, який живе та працює в Хорватії. Видання можна охарактеризувати як ґрунтовну працю, що має на меті простежити кількасотрічні літературні контакти між українцями та хорватами. Об'єктом дослідницької уваги автора стали як значні історично-культурні періоди (скажімо, Ренесанс, бароко, Просвітництво, деякі етапи літературного процесу в ХІХ ст. та ХХ ст., що тривали десятиліттями), так і окремі, проте показові явища у художніх доробках хорватських та українських письменників і культурних діячів, які є важливими з позицій сучасної славістики, зокрема славістичної компаративістики.

Варто погодитися з думкою рецензентів книги Є. Пащенко д-раЦветиПавловичтад-раБориславаПавловського, що монографія «Українсько-хорватські літературні порівняння» – ґрунтовне дослідження, метою якого є задоволення потреби фахівців-філологів – кроатистів і українців – у детальному та поетапному аналізі недостатньо розробленої на сьогодні теми українсько-хорватських взаємин у світлі різних сучасних наук – історії, культурології, літературознавства, подекуди мовознавства. Останнє потребує окремого коментаря.

У першому розділі «Ukrajinski prostor» («Український простір») автор розглядає основні етапи розвитку української літературної мови, дослідник свідомо проводить паралелі між становленням суспільного та культурного статусів української (малоросійська → українська) і хорватської (дубровницька, або

сербохорватська, → хорватська) мов і літератур. Промовистими є назви підрозділів першої частини книги, де автор концентрує увагу на локальних питаннях у межах проблеми: «Шляхи і доля української літературної мови», «Із хронології забороненого українства», «Українсько-хорватське знайомство через переклади: ім'я і текст», «Хорватська література в українському компаративному вивченні». В останньому підрозділі, який ми вважаємо дуже цінним з наукового погляду, дослідник висвітлює окремі етапи порівняльного вивчення хорватської та української літератур у літературознавчій науці протягом останніх двох століть.

Наступні розділи книги відкривають читачеві нові сторінки українсько-хорватських літературних взаємин – від давніх часів (Ренесанс і детальніше – доба бароко) до ХХ ст. Так, другий розділ «*Od baroka do romantizma: mitovi i realnost*» («Від бароко до романтизму: міфи і реальність») присвячено розгляду важливих етапів становлення та розвитку літературного процесу в Україні та Хорватії в досліджуваний період. Як окрему проблему, якій приділено чималу увагу, розглянуто ідею слов'янської єдності на різних етапах її функціонування в хорватів: виникнення → панування → згасання.

Аргументованим є висновок автора монографії стосовно того, що з усіх слов'янських культур саме в хорватській простежується особлива популярність ідеї слов'янської єдності. Переконливими є приклади, що їх наводить дослідник, залучаючи фактичний матеріал з літературних процесів різних стильових епох – ренесансного, барокового, просвітницького славізму, ілліризму в ХІХ ст. Детальне вивчення історичної ситуації, що сформувалась у Хорватії протягом окремих періодів, дає підстави погодитися з думкою Є. Пашенка, що константність міфологеми славізму пояснюється особливостями геополітичного становища, державного та культурного устрою хорватського суспільства. Цінними є також спроби порівняльного аналізу функціонування славізму в різних культурних середовищах – панру-

сизму, сербського русофільства та хорватського славізму, який, як і український у ХІХ ст., передбачав рівність слов'янських народів. Найяскравіше цей процес простежується, на нашу думку, саме в ХІХ ст., де показовим є ілліризм у хорватів. Зауважимо, що дослідник розглядає це питання в підрозділі «Ідеї славізму в українській і хорватській літературі ХІХ ст.» (друга частина книги). На противагу розгляду ідеї славізму в хорватів і українців, у підрозділі «Національна ідентифікація у світлі імагології» Є. Пащенко досліджує процес формування національного ідентитету обох народів у зіставному плані; показовими тут стають культурні постаті Шіме Любича та Миколи Костомарова.

Об'єктом аналізу в третьому розділі «Ukrajinski kontekst u 20 stoljeću» («Український контекст у ХХ ст.») є конкретні постаті літературних діячів у двох культурних середовищах – українському та хорватському, а також спільні тенденції у формуванні літературного процесу ХХ ст., які дають підстави для здійснення важливих узагальнень компаративного характеру. Ідеться про бачення постаті хорватського культурного діяча В. Назора з української перспективи, про окремі аспекти функціонування усної політичної літератури в Україні (1917–1931). Розглянуто й пізніший період – 1930-ті роки (як пише автор, віртуальність і реальність у художніх зразках періоду) – у світлі історичних і культурних уявлень хорватів та українців. Далі висвітлено соц-реалістичний контекст хорватського модернізму – важливого періоду в історії хорватської літератури. Одним з найцікавіших і найоригінальніших питань, які порушує автор монографії в межах третього розділу, на нашу думку, є аналіз перекладу творчого доробку Марина Држича (хорватського автора ренесансної доби) в Україні – як приклад залучення зразків хорватської літератури «старого Відродження» до «нового Відродження» українських шістдесятників.

Останній, четвертий, розділ дослідження під красномовною назвою «Pogled u budućnost» («Погляд у майбутнє») при-

свячено проблемі формування напрямів подальшого компаративного аналізу літературного процесу в досліджуваних країнах слов'янського регіону у світлі ідей сучасної компаративної науки, зокрема імагології, а також із позицій перекладознавства, яке стає перспективною галуззю в розвитку хорватської україністики й української хорватистики. Важливими видаються авторові також майбутні порівняльні студії на базі українського та хорватського матеріалу щодо різних хронологічних періодів, враховуючи близькість історичної долі українського і хорватського народів як націй, що формуються після розпаду країн-імперій (СРСР і СФРЮ).

Підсумовуючи, варто висловити декілька міркувань щодо структури та змістового наповнення монографічного дослідження. Запропоновані назви розділів книги дають повне уявлення про їхній зміст. Структура монографії є оригінальною, враховуючи широкий спектр питань, що їх порушує дослідник. Звертаючись до змісту, слід зауважити широке й аргументоване залучення авторських коментарів, екскурсу до історичних подій в Україні та Хорватії, які дають змогу зрозуміти (зокрема хорватському читачеві, на якого й розраховане видання) причинно-наслідковий зв'язок фактів із громадського та культурного життя країн у різні історичні періоди.

Варто відзначити також високий науковий рівень монографії, ґрунтовну обізнаність автора із сучасною термінологічною базою, широкий спектр розглянутих питань з різних дисциплін – культурології, історії формування мов, перекладознавства, компаративістики.

Безперечно, таку глибоку наукову розвідку можна вважати новим словом у сучасному славістичному літературознавстві, важливою сходинкою в розвитку компаративістичної науки. Враховуючи актуальність запропонованого видання, радимо фахівцям-славістам, насамперед компаративістам і кроатистам, ознайомитись із цією цікавою монографічною працею.